

‘Nauwelijks een maand geleden zag ik vanaf het station nog die baksteenrode daken. Een warme julizondag welfde zich blauw over het land en daarboven beierden vredig de vrome klokken; de Vlaamse beiaard die daar elk uur te horen is, tinkelde er vrolijk doorheen. Feestelijk uitgedoste mensen stonden op het perron te wachten, en de straten baadden in dezelfde rust als het omringende platteland. Met een vriendelijk gelaat, opgewekt en rustig, beantwoordde Leuven toen nog de blik van de reiziger, datzelfde Leuven dat nu een rokende puinhoop is, een zwartgeblakerd, uiteengereten kadaver, door zijn eigen onreine hartstocht vernietigd.’

Stefan Zweig, *Het land tussen de talen*.
Reportages uit België, ed. 2022

Toen de Oostenrijkse schrijver Stefan Zweig eind augustus 1914 in een of ander Weens *Kaffeehaus* zat te mijmeren over de stad die hij enkele maanden voordien vanuit zijn treincoupé had zien liggen, smeulde de immense brand die door het Duitse leger was aangestoken nog na. Nee, Leuven was geen stad van de vooruitgang, zo bedacht Zweig, maar een aardig, oud provincienest dat hij ooit had bezocht. In de belle époque leek Leuven wel een ingedommeld dametje dat droomde van haar vroegere successen. De plek was geen would-be wereldstad zoals Brussel, geen zelfverklaarde metropool zoals het wereldwijze Antwerpen, niet het ‘Venetië van het noorden’ dat Brugge toch zo graag wilde zijn en al evenmin de nijvere smeltkroes van industrie en intellect die Gent was geworden.

In Leuven klonk toentertijd alles dof en dromerig, als gemarineerd in burgerlijke monotonie en katholieke gestrengheid. Het was een oord dat meer verleden dan toekomst ademde, met straten vol prelaten en hier en daar een verdwaalde student die zijn roes uitsliep op een bankje in het park.

Zweig had geen ongelijk. Leuven was op zijn retour, en voor de zo noodzakelijke hogere versnelling moest deze stad aan de Dijle wachten op de wederopbouw na de Eerste Wereldoorlog en op een volgende, al even wrede oorlog – er zijn er geen andere. Of op de roes van de mei-dagen in 1968, toen de jeugd zichzelf op straat opnieuw

De Sint-Geertruikerk en de Dijle, ca. 1900

uitvond. Op de economische expansie en het enthousiasme van de zorgeloze jaren 70 en 80. Op de innovatie en de dadendrang in de jonge 21e eeuw. Over dit alles hebben wij het verderop in deze reisgids.

O ja, Zweig heeft zonet de geschiedenis vervalst. Zijn perfide bijzinnetje ‘door zijn eigen onreine hartstocht vernietigd’ suggereert dat de Leuvense bevolking zelf schuld had aan het bloedbad en de brand van 1914, door de Duitse soldaten lafweg vanuit hun huizen onder vuur te nemen. Ook die mythe gaan we verderop in deze reisgids te lijf, want *fake news* is van alle tijden. Maar laten we eerst in gedachten enkele lange wandelingen maken.

1 Het stadhuis — Grote Markt

Als een laatgotisch reliekschrijn rijst het stadhuis op uit de Grote Markt. Wie de stad binnenkomt vanaf het station ziet het al van ver staan; precies zoals de bedoeling was toen na de Eerste Wereldoorlog de Statiestraat (voortaan de Bondgenotenlaan) en het latere Fochplein (vandaag het Rector De Somerplein) werden heraangelegd als een trotse moderne boulevard en zichtas. De eerste steen van het stadhuis werd eeuwen voordien gelegd op 28 maart 1448, 21 jaar later was het gebouw klaar. Deze publiekstrekker nummer 1 verraste in het verleden al eminente bewonderaars als Justus Lipsius of de Britse schilder William Turner, die onder de indruk waren van de harmonieuze verhoudingen en de weelde van het stenen kantwerk. Vergis je niet: de sokkels van de beelden zijn in het midden van de 15e eeuw gekapt (en in de 19e eeuw gerestaureerd), maar de nissen zelf bleven 400 jaar lang leeg. In 1852 kwam Victor Hugo een kijkje nemen; de Franse schrijver woonde toen als politieke banneling in Brussel en werd gezien als een autoriteit inzake middeleeuwse architectuur. Omdat 'een gebouw met lege nissen oogt als een boek met lege bladzijden' gaf ook hij – net als de betrokken overheden – zijn zegen voor een ambitieus beeldenproject. In 1889 was de hele gevel netjes opgevuld, een jaar voor de Grote Oorlog waren ook de torentjes van historische personages voorzien. Daarom tref je in de nissen niet alleen middeleeuwse ridders en geestelijken aan maar evengoed Mercator, Vesalius of de keizers Jozef II en Napoleon I. Bij de laatste restauratie rond 1980 kregen enkele figuren de trekken van lokale politici. In 2020 werd overwogen om het beeld van koning Leopold II om te draaien in zijn nis, als symbolische straf voor diens koloniale politiek in Congo, maar dat bleek technisch onmogelijk. De natuurstenen sculptuur, 200 kilogram zwaar, werd dan maar met een kraan naar beneden getakeld en verbannen naar de stadhuiskelders. Het document dat de koning met de rechthoekige baard achteloos in de rechterhand houdt, draagt de inscriptie 'Congo'.

De weelderige gevel van het gotische stadhuis, een publiekstrekker vroeger en nu

Hoofdstuk 2

KUNST- EN CULTUUR- STAD

4 De mural *Fiere Margriet* van Stina De Roeck en Warsnoes op het viaduct bij het Artoisplein

4 De mural van Super A & Collin van der Sluys onder de spoorwegbrug tussen de Hovenierdreef en de Parkabdij

4 Straatkunst

Ook Leuven ontkomt niet aan het virus van de streetart: in de stad zijn ondertussen een honderdtal kleurrijke en vaak inventieve muurschilderingen waarvoor ook lokale kunstenaars worden ingezet. Een wandelroute in het centrum brengt je langs elf realisaties, maar zowel het stadsplan dat je gratis afhaalt bij Visit Leuven als de handige (en internationale) Street Art-app hebben veel meer te bieden. Voor enkele pareltjes tekent Bisser (Jasper van den Oord): *Horror Vacui* bij het station, *Verwarr(m)ing* (Craenendonck, op de blinde gevel van de kunstacademie) en enkele *murals* in de Mussenbuurt. Verzetsstrijdster Hortense Daman (zie p. 178) en haar fiets zijn vereeuwigd in de Pleinstraat. De metershoge duif van Dzia torent uit boven de Arnould Nobelstraat, en voor nog meer bont gevogelte moet je naar de spoorwegbrug over de Geldenaaksebaan bij de Parkabdij, waar het Nederlandse duo Super A & Collin van der Sluys in technicolor heeft toegeslagen.

5 30 CC

Een volwassen cultuurcentrum met een programmatie om 'u' tegen te zeggen, en die net zo meerstemmig en veelkleurig is als het nieuwe logo. In afwachting van de grote zaal voor podiumkunsten in de Brusselsestraat (zie p. 103) bespeelt het centrum diverse podia zoals die van de stadsschouwburg, zaal Minnepoort of het Wagehuys. Maar evengoed zijn er voorstellingen in bibliotheek Tweebronnen, OPEK of de Leuvense kerken; check dus altijd even de locatie en het stadsplan. Een verwittigde cultuurliefhebber is er twee waard: als de drukinkt van de seizoensbrochure droog is, begint de stormloop naar de tickets!

De abdij van Vlierbeek in Kessel-Lo

Een van de oudste abdijen van België staat in het gehucht Vlierbeek, tegenwoordig een wijk in deelgemeente Kessel-Lo. In 1125 schonk Godfried met de Baard, graaf van Leuven, daar aan de benedictijnen van Affligem een lap grond om er een kerk met klooster op te richten. Van die eerste constructie blijft nauwelijks iets over: slechts de benedenverdieping van het oude abtskwartier, de Westervoort en het portiergebouw hebben de godsdienstoorlogen van 1572 overleefd. Vlakbij wenkt de bruine kroeg **In Den Rozenkrans**, ooit een studentencafé en rond 1970 het gedroomde decor voor enkele scènes van de immens populaire BRT-televisiereeks *Wij, heren van Zichem*, naar de verhalen van Ernest Claes. Het café dankt zijn naam trouwens aan een decorstuk uit de serie, dat ter plaatse was achtergebleven. De couleur locale van toen is (in zwart-wit) integraal te bekijken op vrt.max, netjes voorzien van het label 'Deze reeks kan verouderde denkbeelden & taalgebruik bevatten'. Dat is een understatement. Voor nog meer nostalgie zorgden Janneke en Bertha, die het café net geen halve eeuw lang hebben uitgebaat en in 1972 door folkgroep Rum in een instrumentaal streepje muziek zijn vereeuwigd.

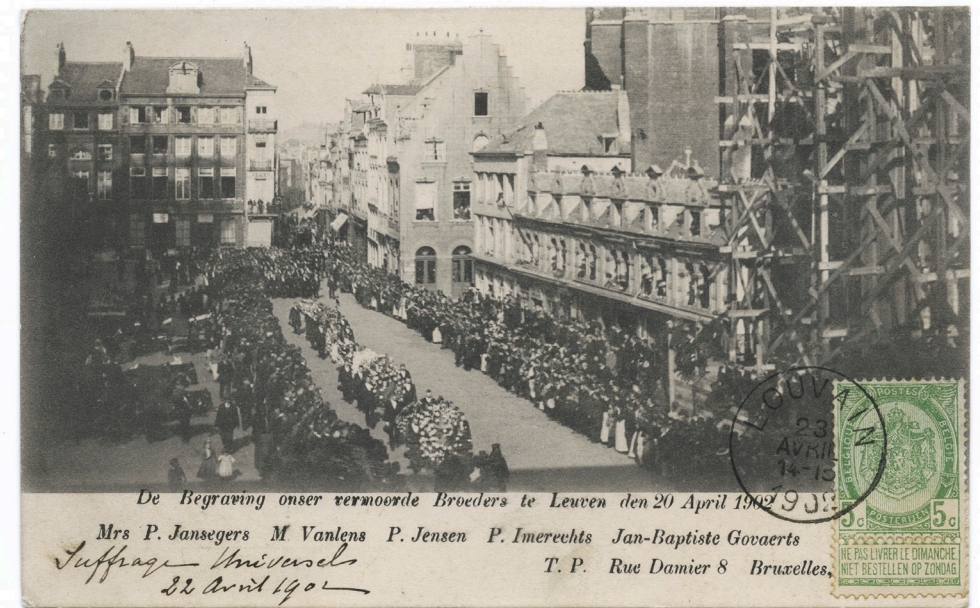
De abdijsite kwam in zijn huidige vorm tot stand tussen 1642 en 1796 maar is nooit helemaal afgewerkt: de Franse Revolutie belette dat ze de grandeur kreeg die de bouwplannen laten zien. Tegenwoordig zijn er ingrijpende restauratiewerkzaamheden aan de gang, om het koetshuis, de pandgang en de abtskwartieren klaar te krijgen voor de 900e verjaardag van de abdij in 2025. Daarbij zijn het imposante dakgebinte van het koetshuis en de oude parketvloeren weer blootgelegd, en werd er ook een fragment van de grafsteen van de laatste abt teruggevonden. Benieuwd wat er nog boven water komt. In het grote salon op de verdieping van het nieuwe abtskwartier is de wapenspreuk 'Met moed voor God' die Joris Helleputte (zie p. 126) liet aanbrengen, alvast gerestaureerd; de architect-politicus woonde hier van 1894 tot 1914. Zijn hovenier-koetsier verbleef vlakbij in het oud abtskwartier.

De lokale geschiedschrijving kent de tragedie van 18 april 1902 als 'de onvergeetlijke **Bloednacht**'. Dat klinkt sensationeel, maar de zes slachtoffers die vielen onder de kogels van de burgerwacht haalden ook in het buitenland de voorpagina's van alle kranten. Het Franse satirische weekblad *L'Assiette au Beurre* wijdde zelfs een heel nummer aan het drama, met grimmige illustraties van de Tsjechische kunstenaar František Kupka. Ansichtkaarten met foto's van de begrafenisstoet die op 20 april over de Grote Markt trok, rolden de volgende dag al van de persen. De socialistische beweging verspreidde een affiche met de namen en portretten van haar martelaren op, al treffen we tussen de doden en gewonden evengoed een liberaal, een katholieke arbeidersjongen van 17 en enkele partijloze betogers aan.

Deze onlusten waren een droeve mijlpaal in **de strijd voor het algemeen stemrecht**, die de Belgische socialisten en linkse liberalen rond 1900 voerden, in het parlement maar ook op straat. Tijdens de algemene staking van 1893 waren in Borgerhout al doden gevallen – toevallig gebeurde dat ook op een 18e april. Die revolte had geleid tot de invoering van een kiesstelsel waarbij elke man ouder dan 25 minstens één stem mocht uitbrengen, maar bepaalde categorieën kiezers een of twee extra beurtten kregen. In 1902 pleitte een nieuw paars wetsvoorstel voor het democratische principe 'één man, één stem'. Vrouwen komen nog lang niet in dit stuk voor.

Begin april had de repressie van betogingen nabij La Louvière en in de Brusselse Marollenwijk al vijf dodelijke slachtoffers gemaakt. Aan de vooravond van 18 april kregen vervolgens meer dan duizend stakende Leuvense arbeiders van de fietsenfabriek Delin, de Ateliers de la Dyle en sigarenfabrikant Vander Elst, te horen dat een parlementaire meerderheid het wetsvoorstel had verworpen. Daarop trokken zij de stad in. De liberale burgemeester Vital Decoster, kartelpartner van de socialisten, vreesde rellen

Begrafenisstoet voor de slachtoffers van de Bloednacht in april 1902

en had daarom de **burgerwacht** gemobiliseerd: hij hoopte dat deze militie van bourgeoisiezen minder agressief tekeer zou gaan dan de rijkswacht of het leger. Niet dus.

De stad kookte over als een pan op het vuur. Leuzen, kasseistenen en riooldeksels vlogen door de lucht. Toen betogers wilden doorstoten naar het Damiaanplein en het huis van Kamervoorzitter Schollaert (de schoonbroer van de Joris Helleputte uit een vorig hoofdstuk), opende een peloton van de *garde civique* het vuur in de Janseniusstraat. Vier doden en acht zwaargewonden bleven op de kasseien achter. Een tweede stoet manifestanten trok naar het katholieke clubhuis en de woning van minister De Trooz in de Tiensestraat. Op de hoek met de Muntstraat maakten acht kogels twee doden en vijf gewonden. Het socialistische partijlokaal De Proletaar werd ingericht als noodhospitaal en rouwkapel. De volgende weken werden enkele betogers van hun ziekenhuisbed gelicht en veroordeeld. Op de Nationale Feestdag werden de koene officieren van de *gard'civik* beloond met een medaille. Voor de invoering van het stemrecht volgens de regel 'één man, één stem' was het wachten tot 1919; de Belgische vrouwen trokken slechts vanaf 1948 naar de stembus.

Sanne Putseys (°1989) was zestien toen ze tijdens een *open mic* avond in Het Depot (zie p. 169) werd opgemerkt door de zanger Milow. Hij vroeg de singer-songerwriter uit Leefdaal om zijn voorprogramma te spelen, en zo ging de bal aan het rollen. Als Selah Sue speelde ze ook het voorprogramma voor Jamie Lidell in Londen en Parijs, voor Novastar in het Amsterdamse Paradiso en voor Prince in het Sportpaleis in Antwerpen. In 2011 bracht ze haar debuutalbum *Selah Sue* uit (met hits als *Raggamuffin*, *Crazy Vibes* en *This World*), waarvan meer dan 700.000 exemplaren over de toonbank zouden gaan; 300.000 daarvan werden verkocht in Frankrijk. Weinig Belgische artiesten hebben het zo ver geschopt, en het is altijd weer fijn om een song van haar uit de krakende luidspreker van een Franse dorpskroeg te horen opklinken. Sue's derde album werd trouwens voorgesteld in de Parijse Olympia. Niet toevallig is haar label, Because Music, ook de thuishaven van artiesten als Manu Chao en Christine and the Queens.

Zowel op de festivals als op de Music Industry Awards is Selah Sue een vaste gast. Haar ietwat raspende stem, karakteristieke kapsel en een persoonlijke mix van drum-'n-bass, ragga, soul en blues zijn haar handelsmerken, maar ook inhoudelijk laat Sanne Putseys een eigen geluid horen. Tijdens interviews brengt zij haar demonen en depressies ter sprake en breekt zij een lans voor de effectiviteit van antidepressiva – daar verwijst zij ook naar in de song *Pills*. Omdat de zangeres zo geestelijke gezondheid bespreekbaar maakt, is zij sinds 2015 meter van de organisatie Te Gek.

In een ander register speelde – of zong – lang geleden Bernardine Hamaekers (1836–1912), een sopraan en *demi-mondaine* die de geschiedenis in zou gaan als *maîtresse* van de Franse keizer Napoleon III. Bernardine was een van de tien kinderen van een Leuvense herbergier, die in het Franse leger had gediend en de slag van Austerlitz had overleefd. Na haar operaopleiding aan het Brusselse conservatorium trok zij naar Parijs, waar haar beschermer de hertog van Morny het meisje als zangeres naar binnen loodste in de Opéra en het Tuilerieënpaleis. Tijdgenoten getuigden dat haar stem niet echt groots was, al kon zij heel hoog uithalen. Vooral haar *présence* maakte indruk – beeld je een uitdagende blik en een stel prachtige benen in. Een van haar minnaars was Napoleon III, die zijn favoriete *chanteuse légère* een halssnoer met smaragden en diamanten schonk. In haar hoogdagen hield Bernardine er een woning in Parijs en een buitenverblijf in Fontainebleau op na – niet kwaad voor de dochter van een Leuvense waard. Uiteraard bleef het sprookje niet duren. Een van Bernardines aanbidders verbraste een deel van haar fortuin, en in 1870 keerde de zangeres terug naar België, waar zij als prima donna optrad in de Brusselse Muntschouwburg en musiceerde met de koningin. Een tragisch einde zou volgen. In 1912, 76 jaar oud en depressief, gooide zij zich uit het raam van haar Brusselse appartement. Zwaargewond werd zij naar het ziekenhuis gebracht, waar zij zich de keel oversneed met een glasscherf. De Parijse krant *Le Figaro* betreurde 'la fin d'une étoile' en memoreerde de exquise krekkel in een mooi in memoriam.

Portret van Bernardine Hamaekers, ca. 1875

TOT SLOT: OP WANDEL IN DE BINNENSTAD

200

Wie Leuven slechts kent van horen zeggen, krijgt tijdens deze twee korte wandelingen door het stadshart een idee van haar rijkdom.

Circuit 1 (5 kilometer)

Het vertrekpunt is het Monseigneur Ladeuzeplein, op geen 10 minuten wandelen vanaf het station via de Bondgenotenlaan en de Koning Leopold I-sstraat. Wie met de wagen komt, parkeert comfortabel onder het plein.

Het Ladeuzeplein wordt gedomineerd door de **universiteitsbibliotheek** (zie p. 74 en 149). Vanaf de toren geniet je van een 360°-panorama.

Via de Leopold Vanderkelenstraat wandel je naar **M Leuven** (zie p. 19). Voorbij het museum sla je links de Savoyestraat in; aan het einde van deze straat ga je naar rechts richting het Rector De Somerplein en dan verder richting de Grote Markt, om daar het **stadhuis** (zie p. 12) en de **Sint-Pieterskerk** (zie p. 54) te bewonderen.

Voorbij brasserie **Gambrinus** (zie p. 23) loop je de Kortestraat in naar de Oude Markt. Bij het standbeeld van de *Kotmadam* door Fred Bellefroid (1985) neem je links de Zeelstraat die je tot bij de **universiteitshal** brengt in de **Naamsestraat** (zie p. 96). Wandel de Naamsestraat in naar rechts.

Aan je linkerkant zie je even verderop de imposante barokgevel van de **Sint-Michielskerk** (zie p. 96). Loop na de kerk links de Charles de Beriotstraat in, met het Zoölogisch Museum (zie p. 102), het neogotische Kolenmuseum, de theologische bibliotheek en de aula Pieter De Somer met de *mural* van Sanda Dia (zie p. 41).

